

॥ तृतीयः प्रश्नः ॥

॥ तैत्तिरीयसंहितायां द्वितीयकाण्डे तृतीयः प्रश्नः ॥

आदित्येभ्यो भुवद्वद्भ्यश्चरुं निर्वपेद्भूतिकाम आदित्या वा एतं
 भूत्यै प्रति नुदन्ते योऽलं भूत्यै सन्भूतिं न प्राप्नोत्यादित्यानेव
 भुवद्वत्ः स्वेन भागधेयेनोप धावति त एवैनं भूतिं गमयन्ति
 भवत्येवाऽऽदित्येभ्यो धारयद्वद्भ्यश्चरुं निर्वपेदपरुद्धो वाऽपरुध्यमानो
 वाऽऽदित्या वा अपरोद्धार आदित्या अवगमयितार आदित्यानेव
 धारयद्वत्ः (१)

स्वेन भागधेयेनोप धावति त एवैनं विशि दाध्रत्यनपरुध्यो
 भवत्यदितेऽनु मन्यस्वेत्यपरुध्यमानोऽस्य पदमा ददीतेयं
 वा अदितिरियमेवास्मै राज्यमनु मन्यते सत्याशीरित्याह
 सत्यामेवाऽऽशिषं कुरुत इह मन इत्याह प्रजा एवास्मै समनसः
 करोत्युप प्रेतं मरुत - (२)

सुदानव एना विशपतिनाभ्यंमुः राजानमित्याह मारुती वै
 विद्धोष्ठो विशपतिर्विशैवेनः राष्ट्रेण समर्धयति यः परस्ताद्भाम्यवादी
 स्यात्तस्य गृहाद्वीहीना हरेच्छुक्लाःश्च कृष्णाःश्च वि चिनुयाद्ये
 शुक्लाः स्युस्तमादित्यं चरुं निर्वपेदादित्या वै देवतया विद्विशमेवाव
 गच्छु- (३)

त्यवंगतास्य विडनवगतः राष्ट्रमित्याहुर्ये कृष्णाः स्युस्तं वारुणं

चरुं निर्वपेद्वारुणं वै राष्ट्रमुभे एव विशं च राष्ट्रं चाव गच्छति यदि
नावगच्छेदिममहमादित्येभ्यो भागं निर्वपाम्यामुष्मादमुष्यै विशो-
ऽवगन्तोरिति निर्वपेदादित्या एवैनं भागधेयं प्रेप्सन्तो विशमव (४)

गमयन्ति यदि नावगच्छेदाश्वत्थान्मयूखान्त्सप्त मध्यमेषायामुप
हन्यादिदमहमादित्यान्बध्नाम्यामुष्मादमुष्यै विशोऽवगन्तोरित्या-
दित्या एवैनं बद्धवीरा विशमव गमयन्ति यदि नावगच्छेदेतमेवा-
ऽऽदित्यं चरुं निर्वपेदिध्मेऽपि मयूखान्त्सप्त नह्येदनपरुध्यमेवाव
गच्छत्याश्वत्था भवन्ति मरुतां वा एतदोजो यदश्वत्थ ओजसैव
विशमव गच्छति सप्त भवन्ति सप्तगणा वै मरुतो गणश एव
विशमव गच्छति॥ (५)

धारयद्वतो मरुतो गच्छति विशमवैतदष्टादश च॥ [१]

देवा वै मृत्योरविभयुस्ते प्रजापतिमुपाधावन्तेभ्य एतां
प्राजापत्यां शतकृष्णलां निरवपत्तयैवैष्वमृतमदधाद्यो
मृत्योर्बिभीयात्तस्मा एतां प्राजापत्यां शतकृष्णलां निर्वपेत्प्रजा-
पतिमेव स्वेन भागधेयेनोप धावति स एवास्मिन्नायुर्दधाति
सर्वमायुरेति शतकृष्णला भवति शतायुः पुरुषः शतेन्द्रिय
आयुष्येवेन्द्रिये (६)

प्रति तिष्ठति घृते भवत्यायुर्वै घृतममृतं हिरण्यमायुश्चैवा-
स्मा अमृतं च समीचीं दधाति चत्वारिचत्वारि कृष्णलान्यव

द्यति चतुरवत्तस्याऽऽस्यां एकधा ब्रह्मण उप हरत्येकधैव
यजमान आयुर्दधात्यसावादित्यो न व्यरोचत तस्मै देवाः
प्रायश्चित्तिमैच्छन्तस्मा एत९ सौर्यं चरुं निरवपन्तेनैवास्मि- (७)

त्रुचंमदधुर्यो ब्रह्मवर्चसकामः स्यात्तस्मा एत९ सौर्यं
चरुं निर्वपेदमुमेवाऽऽदित्य९ स्वेन भागधेयेनोप धावति स
एवास्मिन्ब्रह्मवर्चसं दधाति ब्रह्मवर्चस्यैव भवत्युभयतो रुक्मौ भवत
उभयत एवास्मिन्नुचं दधाति प्रयाजेप्रयाजे कृष्णलं जुहोति दिग्भ्य
एवास्मै ब्रह्मवर्चसमव रुन्ध आग्नेयमष्टाकपालं निर्वपेत्सावित्रं
द्वादशकपालं भूम्यै (८)

चरुं यः कामयेत हिरण्यं विन्देय हिरण्यं मोप
नमेदिति यदाग्नेयो भवत्याग्नेयं वै हिरण्यं यस्यैव हिरण्यं
तेनैवैनद्विन्दते सावित्रो भवति सवितृप्रसूत एवैनद्विन्दते भूम्यै
चरुर्भवत्यस्यामेवैनद्विन्दत उपैत९ हिरण्यं नमति वि वा एष
इन्द्रियेण वीर्येणर्ध्यते यो हिरण्यं विन्दत एता- (९)

मेव निर्वपेद्धिरण्यं वित्त्वा नेन्द्रियेण वीर्येण व्यृध्यत एतामेव
निर्वपेद्यस्य हिरण्यं नश्येद्यदाग्नेयो भवत्याग्नेयं वै हिरण्यं यस्यैव
हिरण्यं तेनैवैनद्विन्दति सावित्रो भवति सवितृप्रसूत एवैनद्विन्दति
भूम्यै चरुर्भवत्यस्यां वा एतन्नश्यति यन्नश्यत्यस्यामेवैनद्विन्दीन्द्र-
(१०)

स्त्वष्टुः सोममभीषहापिबत्स विष्वङ्वाच्छत्स इन्द्रियेण
 सोमपीथेन व्यार्ध्यत स यदूर्ध्वमुदवमीत्ते श्यामाका अभवन्त्स
 प्रजापतिमुपाधावत्तस्मा एत९ सोमेन्द्र९ श्यामाकं चरुं
 निरवपत्तेनैवास्मिन्निन्द्रिय९ सोमपीथमदधाद्वि वा एष इन्द्रियेण
 सोमपीथेनार्ध्यते यः सोमं वमिति यः सोमवामी स्यात्तस्मा- (११)

एत९ सोमेन्द्र९ श्यामाकं चरुं निर्वपेत्सोमं चैवेन्द्रं च स्वेन
 भागधेयेनोप धावति तावेवास्मिन्निन्द्रिय९ सोमपीथं धत्तो नेन्द्रियेण
 सोमपीथेन व्यृध्यते यत्सौम्यो भवति सोमपीथमेवाव रुन्धे यदैन्द्रो
 भवतीन्द्रियं वै सोमपीथ इन्द्रियमेव सोमपीथमव रुन्धे श्यामाको
 भवत्येष वाव स सोमः (१२)

साक्षादेव सोमपीथमव रुन्धेऽग्नये दात्रे पुरोडाशमष्टाकपालं
 निर्वपेदिन्द्राय प्रदात्रे पुरोडाशमेकादशकपालं पशुकामोऽग्निरेवास्मै
 पशून्प्रजनयति वृद्धानिन्द्रः प्र यच्छति दधि मधु घृतमापो धाना
 भवन्त्येतद्वै पशूना९ रूप९ रूपेणैव पशूनव रुन्धे पञ्चगृहीतं भवति
 पाङ्गा हि पशवो बहुरूपं भवति बहुरूपा हि पशवः (१३)

समृद्धौ प्राजापत्यं भवति प्राजापत्या वै पशवः प्रजा-
 पतिरेवास्मै पशून्प्र जनयत्यात्मा वै पुरुषस्य मधु यन्मध्वग्नौ
 जुहोत्यात्मानमेव तद्यजमानोऽग्नौ प्र दधाति पङ्क्तौ याज्यानुवाक्ये
 भवतः पाङ्क्तः पुरुषः पाङ्क्ताः पशव आत्मानमेव मृत्योर्निष्क्रीय
 पशूनव रुन्धे॥ (१४)

इन्द्रियंऽस्मिन्भूयां एतामिन्द्रः स्यात्तस्मै सोमो बहुरूपा हि पशव एकचत्वारिंशच्च॥—[२]

दे॒वा वै सु॒त्रमा॑स॒तर्द्धि॑परि॒मितं॑ यश॑स्का॒मास्तेषा॑ꣳ सोम॑ꣳ
राजा॑नं॒ यश॑ आ॒र्च्छ॑त्स गि॒रिमु॑दै॒त्तम॑ग्नि॒रनू॑दै॒त्ताव॑ग्री॒षोमौ॑ सम॑भवतां
तावि॑न्द्रो य॒ज्ञवि॑भ्रष्टोऽनु॒ परै॑त्ताव॑ब्रवी॒द्याज॑यतं॒ मेति॑ तस्मा॑
ए॒तामि॑ष्टिं नि॒रव॑पता॒माग्ने॑यम॒ष्टाक॑पालमै॒न्द्रमे॑का॒दश॑कपालꣳ सौम्यं
च॒रुं तयै॑वास्मिन्तेज॑ - (१५)

इन्द्रि॒यं ब्र॑ह्मवर्च॒सम॑धत्तां॒ यो य॒ज्ञवि॑भ्रष्टः स्यात्तस्मा॑ ए॒तामि॑ष्टिं
नि॒र्वपे॑दाग्ने॒यम॒ष्टाक॑पालमै॒न्द्रमे॑का॒दश॑कपालꣳ सौम्यं च॒रुं यदा॑ग्ने॒यो
भ॑वति॒ तेज॑ ए॒वास्मि॑न्तेन॒ दधा॑ति॒ यदै॑न्द्रो भ॑वतीन्द्रि॒यमे॒वास्मि॑न्तेन॒
दधा॑ति॒ यथ॑सौम्यो ब्र॑ह्मवर्च॒सं तेना॑ऽऽग्ने॒यस्य॑ च सौम्य॑स्य॒ चैन्द्रे॑
स॒माश्ले॑षये॒त्तेज॑श्चै॒वास्मि॑न्ब्रह्मवर्च॒सं च॑ स॒मीची॑ (१६)

दधा॒त्यग्री॑षो॒मीय॑मे॒काद॑श॒कपालं॑ नि॒र्वपे॑द्यं॒ कामो॑ नोप॒नमे॑दा॒
ग्ने॒यो वै ब्रा॑ह्म॒णः स सोम॑ पिबति॒ स्वामे॒व दे॒वता॑ꣳ स्वेन॑ भा॒गधे॑ये॒नोप॑
धा॒वति॑ सै॒वैनं॑ का॒मेन॑ स॒मर्ध॑यत्यु॒पैनं॑ का॒मो न॑मत्यग्री॒षोमी॑यम॒ष्टा॒
क॒पालं॑ नि॒र्वपे॑द्ब्रह्मवर्च॒सका॑मोऽग्री॒षोमा॑वे॒व स्वेन॑ भा॒गधे॑ये॒नोप॑
धा॒वति॑ ता॒वेवास्मि॑न्ब्रह्मवर्च॒सं ध॑त्तो ब्रह्मवर्च॒स्येव॑ (१७)

भ॑वति॒ यद॒ष्टाक॑पाल॒स्तेना॑ऽऽग्ने॒यो यच्छा॑मा॒कस्तेन॑ सौम्यः
समृ॑द्धौ सोमा॑य वा॒जिने॑ श्यामा॒कं च॒रुं नि॒र्वपे॑द्यः क्लै॒व्याद्वि॑भी॒याद्रेतो॑
हि वा ए॒तस्मा॑द्वा॒जिन॑मप॒क्राम॑त्यथैष क्लै॒व्याद्वि॑भा॒य सोम॑मे॒व

वाजिनं॑ स्वेन॑ भाग॒धेये॒नोप॑ धावति॒ स ए॒वास्मिन्नेतो॑
वाजिनं॑ दधाति॒ न क्ली॒बो भ॑वति॒ ब्राह्म॑णस्प॒त्यमेका॑दशकपालं
निर्व॑पेद्ब्राम॑कामो - (१८)

ब्रह्म॑णस्पति॑मेव स्वेन॑ भाग॒धेये॒नोप॑ धावति॒ स ए॒वास्मै
सजा॒तान्प्र य॑च्छति॒ ग्राम्ये॑व भ॑वति॒ गुण॑वती॒ याज्या॑नुवा॒क्ये भ॑वतः
सजा॒तैरे॒वैनं॑ गुण॑वन्तं करोत्ये॒तामे॒व निर्व॑पेद्यः का॒मये॑त॒ ब्रह्म॑न्विशं
वि ना॑शयेय॒मिति॑ मा॒रुती॑ या॒ज्यानुवा॑क्ये कुर्याद्ब्रह्म॑न्ने॒व विशं॑ वि
ना॑शयति॥ (१९)

तेजः॑ स्मीचीं॑ ब्रह्मवर्च॑स्येव॒ ग्राम॑काम॒स्त्रिच॑त्वारि॒ंशच्च॑॥ [३]

अ॒र्य॒म्णे च॒रुं निर्व॑पेत्सुव॒र्गका॑मोऽसौ वा आ॑दि॒त्योऽर्य॑मा-
र्य॒मण॑मे॒व स्वेन॑ भाग॒धेये॒नोप॑ धावति॒ स ए॒वैनं॑ सुव॒र्गं
लो॒कं ग॑मयत्य॒र्य॒म्णे च॒रुं निर्व॑पेद्यः का॒मये॑त॒ दान॑कामा मे
प्र॒जाः स्यु॑रित्य॒सौ वा आ॑दि॒त्योऽर्य॑मा यः खलु॒ वै ददा॑ति
सौऽर्य॑मा॒र्य॒मण॑मे॒व स्वेन॑ भाग॒धेये॒नोप॑ धावति॒ स ए॒वा- (२०)

स्मै दान॑कामाः प्र॒जाः करो॑ति॒ दान॑कामा अस्मै प्र॒जा
भ॑वन्त्य॒र्य॒म्णे च॒रुं निर्व॑पेद्यः का॒मये॑त स्व॒स्ति ज॒नता॑मि॒यामि॒त्यसौ
वा आ॑दि॒त्योऽर्य॑मा॒र्य॒मण॑मे॒व स्वेन॑ भाग॒धेये॒नोप॑ धावति॒ स ए॒वैनं॑
तद्ग॑मयति॒ यत्र॑ जि॒गमि॑षतीन्द्रो॒ वै दे॒वाना॑मा॒नुजा॑व॒र आ॑सी॒त्स
प्र॒जाप॑ति॒मुपा॑धाव॒त्तस्मा॑ ए॒तमै॒न्द्रमा॑नुषू॒कमे॑का॒दश॑कपालं नि- (२१)

रवपत्तेनैवैनमग्रं देवतानां पर्यणयद्बुध्रवती अग्रवती
 याज्यानुवाक्ये अकरोद्बुध्रादेवैनमग्रं पर्यणयद्यो राज्ञ्य आनुजावरः
 स्यात्तस्मा एतमैन्द्रमानुषूकमेकादशकपालं निर्वपेदिन्द्रमेव स्वेन
 भागधेयेनोप धावति स एवैनमग्रः समानानां परिणयति बुध्रवती
 अग्रवती याज्यानुवाक्ये भवतो बुध्रादेवैनमग्रं- (२२)

परिणयत्यानुषूको भवत्येषा ह्येतस्य देवता य आनुजावरः
 समृद्धौ यो ब्राह्मण आनुजावरः स्यात्तस्मा एतं बारहस्पत्यमानुषूकं
 चरुं निर्वपेद्बृहस्पतिमेव स्वेन भागधेयेनोप धावति स एवैनमग्रः
 समानानां परिणयति बुध्रवती अग्रवती याज्यानुवाक्ये भवतो
 बुध्रादेवैनमग्रं परिणयत्यानुषूको भवत्येषा ह्येतस्य देवता य
 आनुजावरः समृद्धौ॥ (२३)

एव निरग्रमेतस्य चत्वारि च॥ [४]

प्रजापतेस्त्रयस्त्रिंशद्गृहितर आसन्ताः सोमाय राज्ञे-
 ऽददात्तासाः रोहिणीमुपेत्ता ईर्ष्यन्तीः पुनरगच्छन्ता अन्वेत्ताः
 पुनरयाचत ता अस्मै न पुनरददात्सोऽब्रवीदृतममीष्व यथा
 समावच्छ उपैष्याम्यथ ते पुनर्दास्यामीति स ऋतमांसीत्ता अस्मै
 पुनरददात्तासाः रोहिणीमेवोपै- (२४)

तं यक्ष्म आर्च्छद्राजानं यक्ष्म आरदिति तद्राजयक्ष्मस्य जन्म

यत्पापीयानभवत्तत्पापयक्ष्मस्य यज्जायाभ्योऽविन्दत्तज्जायेन्यस्य य
 एवमेतेषां यक्ष्माणां जन्म वेद नैनमेते यक्ष्मा विन्दन्ति स एता एव
 नमस्यन्नुपाधावत्ता अब्रुवन्वरं वृणामहै समावच्छ एव न उपाय
 इति तस्मा एत- (२५)

मादित्यं चरुं निरवपन्तेनैवैनं पापाश्रमादमुश्चन् यः
 पापयक्ष्मगृहीतः स्यात्तस्मा एतमादित्यं चरुं निर्वपेदादित्यानेव
 स्वेन भागधेयेनोप धावति त एवैनं पापाश्रमांन्मुश्चन्त्यमावास्यायां
 निर्वपेदमुमेवैनमाप्यायमानमन्वा प्याययति नवौनवो भवति जाय-
 मान इति पुरोनुवाक्या भवत्यायुरेवास्मिन्तया दधाति यमादित्या
 अ३शुमाप्याययन्तीति याज्यैवैनमेतया प्याययति॥ (२६)

एवोपैतमस्मिन्नयोदश च॥

[५]

प्रजापतिर्देवेभ्योऽन्नाद्यं व्यादिशत्सोऽब्रवीद्यदिमाँल्लोका-
 नभ्यतिरिच्यातै तन्ममाँसदिति तदिमाँल्लोकानभ्यत्यरिच्यतेन्द्र३
 राजानमिन्द्रमधिराजमिन्द्र३ स्वराजानं ततो वै स इमाँल्लोका३स्त्रेधा-
 दुहत्तत्रिधातौस्त्रिधातुत्वं यं कामयेताऽन्नादः स्यादिति तस्मा एतं
 त्रिधातुं निर्वपेदिन्द्राय राज्ञे पुरोडाश- (२७)

मेकादशकपालमिन्द्रायाऽधिराजायेन्द्राय स्वराज्ञेऽयं वा इन्द्रो
 राजाऽयमिन्द्रोऽधिराजोऽसाविन्द्रः स्वराडिमानेव लोकान्स्वेन
 भागधेयेनोप धावति त एवास्मा अन्नं प्र यच्छन्त्यन्नाद एव भवति

यथा व॒त्सेन॒ प्र॒त्तां गां दु॒ह ए॒वमे॒वेमाँल्लो॒कान्प्र॒त्ता॒न्काम॑म॒न्नाद्य॑
 दु॒ह उ॒त्ता॒नेषु॑ क॒पाले॒ष्वधि॑ श्रय॒त्यया॑तयाम॒त्वाय॒ त्रयः॑ पुरो॒डाशा॑
 भवन्ति॒ त्रय॑ इ॒मे लो॒का ए॒षां लो॒काना॒मास्या॒ उत्तर॑उत्तरो
 ज्याया॑न्भवत्ये॒वमि॒व ही॒मे लो॒काः समृ॑द्ध्यै॒ सर्वे॑षामभिग॒मय॑न्न॒व
 द्यत्य॑छ॒म्बद्वारं॑ व्य॒त्यास॑म॒न्वाहा॑ऽनिर्दाहाय॥ (२८)

पुरोडाशत्रयः षड्विंशतिश्च॥ [६]

दे॒वा॒सुराः॑ संय॑त्ता आस॒न्तां दे॒वान॑सुरा अजय॒न्ते दे॒वाः
 प॑राजिग्या॒ना असुरा॑णां वैश्य॒मुपा॑य॒न्तेभ्य॑ इन्द्रि॒यं वी॒र्य॑मपा॒-
 क्राम॑त्तदिन्द्रो॑ऽचाय॒त्तद॒न्वपा॑क्राम॒त्तद॑व॒रुधं॒ नाश॑क्रो॒त्तद॑स्मा॒-
 द॒भ्यर्धो॑ऽचर॒त्स प्र॒जाप॑तिमुपा॒धाव॑त्तमे॒तया॒ सर्व॑पृष्ठयाऽयाजय॒त्त-
 यैवास्मि॑न्निन्द्रि॒यं वी॒र्य॑मदधाद्य इन्द्रि॒यका॑मो - (२९)

वी॒र्य॑का॒मः स्या॑त्तमे॒तया॒ सर्व॑पृष्ठया याजयेदे॒ता ए॒व दे॒वताः॑
 स्वेन॑ भाग॒धेये॒नोप॑ धावति॒ ता ए॒वास्मि॑न्निन्द्रि॒यं वी॒र्यं॑ दधति॒
 यदिन्द्रा॑य॒ राथ॑न्तराय॒ निर्व॑पति॒ यदे॒वाग्ने॑स्तेज॒स्तदे॒वाव॑ रुन्धे॒
 यदिन्द्रा॑य॒ बार॑ह॒ताय॒ यदे॒वेन्द्र॑स्य॒ तेज॑स्तदे॒वाव॑ रुन्धे॒ यदिन्द्रा॑य॒
 वैरू॒पाय॒ यदे॒व स॑वि॒तुस्तेज॑स्त- (३०)

दे॒वाव॑ रुन्धे॒ यदिन्द्रा॑य॒ वैरा॒जाय॒ यदे॒व धा॒तुस्तेज॑स्तदे॒वाव॑ रुन्धे॒
 यदिन्द्रा॑य॒ शा॒कुरा॒य॒ यदे॒व म॒रुता॑ं तेज॒स्तदे॒वाव॑ रुन्धे॒ यदिन्द्रा॑य॒
 रै॒वता॑य॒ यदे॒व बृ॒हस्प॑ते॒स्तेज॑स्तदे॒वाव॑ रुन्धे॒ ए॒ताव॑न्ति॒ वै तेजा॑ऽसि॒

तान्येवाव रुन्ध उत्तानेषु कपालेष्वधि श्रयत्ययातयामत्वाय द्वादश-
कपालः पुरोडाशो - (३१)

भवति वैश्वदेवत्वाय समन्तं पर्यवद्यति समन्तमेवेन्द्रियं वीर्यं
यजमाने दधाति व्यत्यासमन्वाहानिर्दाहायाश्च ऋषभो वृष्णिर्बस्तः
सा दक्षिणा वृषत्वायैतयैव यजेताभिः शस्यमान एताश्चेद्वा अस्य
देवता अन्नमदन्त्यदन्त्युवेवास्य मनुष्याः॥ (३२)

इन्द्रियकामः सवितुस्तेजस्तत्पुरोडाशोऽष्टात्रिंशच्च॥ [७]

रजनो वै कौण्डेयः क्रतुजितं जानकिं चक्षुर्वन्यमयात्तस्मां
एतामिष्टिं निरवपदग्रये भ्राजस्वते पुरोडाशमष्टाकपालं सौर्यं
चरुमग्रये भ्राजस्वते पुरोडाशमष्टाकपालं तयैवास्मिश्चक्षुर-
दधाद्यश्चक्षुष्कामः स्यात्तस्मां एतामिष्टिं निरवपदग्रये भ्राजस्वते
पुरोडाशमष्टाकपालं सौर्यं चरुमग्रये भ्राजस्वते पुरोडाश-
मष्टाकपालमग्रेवै चक्षुषा मनुष्या वि (३३)

पश्यन्ति सूर्यस्य देवा अग्निं चैव सूर्यं च स्वेन भागधेयेनोप-
धावति तावेवास्मिश्चक्षुर्धत्तश्चक्षुष्मानेव भवति यदाग्रेयौ भवतश्चक्षुषी
एवास्मिन्तत्प्रति दधाति यथ्सौर्यो नासिकां तेनाभितः सौर्यमाग्रेयौ
भवतस्तस्मादभितो नासिकां चक्षुषी तस्मान्नासिकया चक्षुषी विधृते
समानी याज्यानुवाक्ये भवतः समानं हि चक्षुः समृद्ध्या उदु त्यं
जातवेदसं सप्त त्वा हरितो रथे चित्रं देवानामुदंगादनीकमिति

पिण्डान्प्र यच्छति चक्षुरेवास्मै प्र यच्छति यदेव तस्य तत्॥ (३४)

वि ह्यष्टाविंशतिश्च॥ [८]

ध्रुवोऽसि ध्रुवोऽहं सजातेषु भूयासं धीरश्चेत्ता वसुविद्धुवो-
ऽसि ध्रुवोऽहं सजातेषु भूयासमुग्रश्चेत्ता वसुविद्धुवोऽसि ध्रुवो-
ऽहं सजातेषु भूयासमभिभूश्चेत्ता वसुविदामनमस्यामनस्य देवा-
ये सजाताः कुमाराः समनसस्तानहं कामये हृदा ते मां कामयन्तां
हृदा तान् आमनसः कृधि स्वाहाऽऽमनम- (३५)

स्यामनस्य देवा याः स्त्रियः समनसस्ता अहं कामये
हृदा ता मां कामयन्तां हृदा ता म आमनसः कृधि स्वाहा
वैश्वदेवीं साङ्ग्रहणीं निर्वपेद्दामकामो वैश्वदेवा वै सजाता
विश्वानेव देवान्त्वेन भागधेयेनोप धावति त एवास्मै सजातान्प्र
यच्छन्ति ग्राम्येव भवति साङ्ग्रहणी भवति मनोग्रहणं वै सङ्ग्रहणं
मन एव सजातानां (३६)

गृह्णाति ध्रुवोऽसि ध्रुवोऽहं सजातेषु भूयासमिति परिधीन्परि
दधात्याशिषमेवैतामा शास्तेऽथो एतदेव सर्वं सजातेष्वधि भवति
यस्यैवं विदुष एते परिधयः परिधीयन्त आमनमस्यामनस्य देवा
इति तिस्र आहुतीर्जुहोत्येतावन्तो वै सजाता ये महान्तो ये क्षुल्लका
याः स्त्रियस्तानेवाव रुन्धे त एनमवरुद्धा उप तिष्ठन्ते॥ (३७)

स्वाहामनमसि सजातानां रुन्धे पञ्च च॥ [९]

यन्नवमैत्तन्नवनीतमभवद्यदसर्पत्तत्सर्पिरभवद्यदध्रियत् तद्-
घृतमभवदुश्विनोः प्राणोऽसि तस्य ते दत्तां ययोः प्राणोऽसि
स्वाहेन्द्रस्य प्राणोऽसि तस्य ते ददातु यस्य प्राणोऽसि स्वाहा
मित्रावरुणयोः प्राणोऽसि तस्य ते दत्तां ययोः प्राणोऽसि स्वाहा
विश्वेषां देवानां प्राणोऽसि (३८)

तस्य ते ददतु येषां प्राणोऽसि स्वाहा घृतस्य धाराममृतस्य
पन्थामिन्द्रेण दत्तां प्रयतां मरुद्भिः। तत्त्वा विष्णुः पर्यपश्यत्तत्त्वेडा
गव्यैरयत्। पावमानेन त्वा स्तोमेन गायत्रस्य वर्तन्योपाशोर्वीर्येण
देवस्त्वा सवितोऽसृजतु जीवातवे जीवनस्यायै बृहद्रथन्तरयोस्त्वा
स्तोमेन त्रिष्टुभो वर्तन्या शुक्रस्य वीर्येण देवस्त्वा सवितो- (३९)

ऽसृजतु जीवातवे जीवनस्याया अग्नेस्त्वा मात्रया जगत्यै
वर्तन्याग्रयणस्य वीर्येण देवस्त्वा सवितोऽसृजतु जीवातवे
जीवनस्याया इममग्र आयुषे वर्चसे कृधि प्रियः रेतो वरुण सोम
राजन्। मातेवास्मा अदिते शर्म यच्छ विश्वे देवा जरदष्टिर्यथासत्।
अग्निरायुष्मान्त्स वनस्पतिभिरायुष्मान्तेन त्वायुषाऽऽयुष्मन्तं
करोमि सोम आयुष्मान्त्स ओषधीभिर्यज्ञ आयुष्मान्त्स
दक्षिणाभिर्ब्रह्माऽऽयुष्मत्तद्वाह्मणैरायुष्मद्देवा आयुष्मन्तस्तेऽमृतेन
पितर आयुष्मन्तस्ते स्वधयाऽऽयुष्मन्तस्तेन त्वायुषाऽऽयुष्मन्तं
करोमि॥ (४०)

विश्वेषां देवानां प्राणोऽसि त्रिष्टुभो वर्तन्या शुक्रस्य वीर्येण देवस्त्वां सवितोऽथोम

आयुष्मान् यश्च विंशतिश्च ॥ [१०]

अग्निं वा एतस्य शरीरं गच्छति सोमं रसो वरुण
एनं वरुणपाशेन गृह्णाति सरस्वतीं वाग्नाविष्णू आत्मा
यस्य ज्योगामयति यो ज्योगामयावी स्याद्यो वा कामयेत
सर्वमायुरिरियामिति तस्मा एतामिष्टिं निर्वपेदाग्नेयमष्टाकपालं
सौम्यं चरुं वारुणं दशकपालं सारस्वतं चरुमाग्रावैष्णवमेका-
दशकपालमग्नेरेवास्य शरीरं निष्क्रीणाति सोमाद्रसं (४१)

वारुणेनैवैनं वरुणपाशान्मुञ्चति सारस्वतेन वाचं दधात्यग्निः
सर्वा देवता विष्णुर्यज्ञो देवताभिश्चैवैनं यज्ञेन च भिषज्यत्युत
यदीतासुर्भवति जीवत्येव यन्नवमैतन्नवनीतमभवदित्याज्यमवेक्षते
रूपमेवास्यैतन्महिमानं व्याचष्टेऽश्विनोः प्राणोऽसीत्याहाश्विनौ वै
देवानां (४२)

भिषजौ ताभ्यामेवास्मै भेषजं करोतीन्द्रस्य प्राणो-
ऽसीत्याहेन्द्रियमेवास्मिन्नेतेन दधाति मित्रावरुणयोः प्राणोऽसीत्याह
प्राणापानावेवास्मिन्नेतेन दधाति विश्वेषां देवानां प्राणोऽसीत्याह
वीर्यमेवास्मिन्नेतेन दधाति घृतस्य धाराममृतस्य पन्थामित्याह
यथायजुरेवैतत्पावमानेन त्वा स्तोमेनेत्या- (४३)

ह प्राणमेवास्मिन्नेतेन दधाति बृहद्रथन्तरयोस्त्वा

स्तोमेनेत्याहौजं एवास्मिन्नेतेन दधात्यग्नेस्त्वा मात्रयेत्या-
 हाऽऽत्मानमेवास्मिन्नेतेन दधात्यृत्विजः पर्याहुर्यावन्त एवर्त्विजस्त
 एनं भिषज्यन्ति ब्रह्मणो हस्तमन्वारभ्य पर्याहुरेकधैव यजमान
 आयुर्दधति यदेव तस्य तद्धिरण्याद्- (४४)

घृतं निष्पिबत्यायुर्वै घृतममृतं हिरण्यममृतादेवायुर्निष्पिबति
 शतमानं भवति शतायुः पुरुषः शतेन्द्रिय आयुष्येवेन्द्रिये
 प्रति तिष्ठत्यथो खलु यावतीः समा एष्यन्मन्येत तावन्मानं
 स्यात्समृद्ध्या इममग्र आयुषे वर्चसे कृधीत्याहायुरेवास्मिन्वर्चो
 दधाति विश्वे देवा जरदष्टिर्यथासदित्याह जरदष्टिमेवैनं
 करोत्यग्निरायुष्मानिति हस्तं गृह्णात्येते वै देवा आयुष्मन्तस्त
 एवास्मिन्नायुर्दधति सर्वमायुरेति॥ (४५)

रसं देवानां स्तोमेनेति हिरण्यादसदिति द्वाविंशतिश्च॥ [११]

प्रजापतिर्वरुणायाश्वमनयत्स स्वां देवतामार्च्छत्स पर्यदीर्यत
 स एतं वारुणं चतुष्कपालमपश्यत्तं निरवपत्ततो वै स
 वरुणपाशादमुच्यत वरुणो वा एतं गृह्णाति योऽश्वं प्रतिगृह्णाति
 यावतोऽश्वान्प्रतिगृह्णीयात्तावतो वारुणाश्चतुष्कपालान्निर्वपेद्वरुणमेव
 स्वेन भागधेयेनोप धावति स एवैनं वरुणपाशान्मुञ्चति (४६)

चतुष्कपाला भवन्ति चतुष्पाद्व्यश्वः समृद्ध्या एकमतिरिक्तं

निर्वपेद्यमेव प्रतिग्राही भवति यं वा नाध्येति तस्मादेव
वरुणपाशान्मुच्यते यद्यपरं प्रतिग्राही स्यात्सौर्यमेकंकपालमनु
निर्वपेदमुमेवाऽऽदित्यमुच्चारं कुरुतेऽपोऽवभृथमवैत्यप्सु वै
वरुणः साक्षादेव वरुणमव यजतेऽपोनृप्रीयं चरुं पुनरेत्य
निर्वपेदप्सुर्योनिर्वा अश्वः स्वामेवैनं योनिं गमयति स एनं
शान्त उप तिष्ठते॥ (४७)

मुञ्चति चरुं सप्तदश च॥ [१२]

या वामिन्द्रावरुणा यतव्या तनूस्तयेममंहसो मुञ्चतं या
वामिन्द्रावरुणा सहस्र्या रक्षस्या तेजस्या तनूस्तयेममंहसो मुञ्चतं
यो वामिन्द्रावरुणावग्नौ सामस्तं वामेतेनाव यजे यो वामिन्द्रावरुणा
द्विपात्सु पशुषु चतुष्पात्सु गोष्ठे गृहेष्वप्स्वोषधीषु वनस्पतिषु
सामस्तं वामेतेनाव यज इन्द्रो वा एतस्यै- (४८)

न्द्रियेणापं क्रामति वरुण एनं वरुणपाशेन गृह्णाति
यः पाप्मना गृहीतो भवति यः पाप्मना गृहीतः स्यात्तस्मा
एतामैन्द्रावरुणीं पयस्यां निर्वपेदिन्द्र एवास्मिन्निन्द्रियं दधाति
वरुण एनं वरुणपाशान्मुञ्चति पयस्यां भवति पयो हि वा
एतस्मादपक्रामत्यथैष पाप्मना गृहीतो यत्पयस्यां भवति पयं
एवास्मिन्तया दधाति पयस्यां (४९)

पुरोडाशमव दधात्यात्मन्वन्तमेवैनं करोत्यथो आयतनवन्तमेव

चतुर्था व्यूहति दिक्ष्वेव प्रति तिष्ठति पुनः समूहति दिग्भ्य एवास्मै
 भेषजं करोति समूह्याव द्यति यथाविद्धं निष्कृन्तति तादृगेव तद्यो
 वामिन्द्रावरुणावग्नौ सामस्तं वामेतेनाव यज इत्याह दुरिष्ठ्या एवैनं
 पाति यो वामिन्द्रावरुणा द्विपाथ्सु पशुषु सामस्तं वामेतेनाव
 यज इत्याहैतावतीर्वा आप ओषधयो वनस्पतयः प्रजाः पशव
 उपजीवनीयास्ता एवास्मै वरुणपाशान्मुञ्चति॥ (५०)

एतस्य पयस्यायां पाति षड्विंशतिश्च॥ [१३]

स प्रलवन्नि काव्येन्द्र वो विश्वतस्परीन्द्रं नरः। त्वं नः सोम
 विश्वतो रक्षा राजन्नघायतः। न रिष्येत्त्वावतः सखा। या ते धामानि
 दिवि या पृथिव्यां या पर्वतेष्वोषधीष्वप्सु। तेभिर्नो विश्वैः सुमना
 अहेडन्नाजन्सोम प्रति हव्या गृभाय। अग्नीषोमा सर्वेदसा सहूती
 वनतं गिरः। सं देवत्रा बभूवथुः। युव- (५१)

मेतानि दिवि रोचनान्यग्निश्च सोम सक्रतू अधत्तम्।
 युव९ सिन्धू९ रभिशस्तेरवद्यादग्नीषोमावमुञ्चतं गृभीतान्।
 अग्नीषोमाविम९ सु मे शृणुतं वृषणा हवम्। प्रति सूक्तानि हर्यतं
 भवतं दाशुषे मयः। आन्यं दिवो मातरिश्वा जभारामश्नादन्यं परि
 श्येनो अद्रेः। अग्नीषोमा ब्रह्मणा वावृधानोरु यज्ञाय चक्रथुरु
 लोकम्। अग्नीषोमा हविषः प्रस्थितस्य वीत९ (५२)

हर्यतं वृषणा जुषेथाम्। सुशर्माणा स्ववसा हि भूतमथा

धत्तं यजमानाय शं योः। आ प्यायस्व सं तै। गुणानां त्वा
 गुणपतिः हवामहे कविं कवीनामुपमश्रवस्तमम्। ज्येष्ठराजं ब्रह्मणां
 ब्रह्मणस्पत आ नः शृण्वन्नृतिभिः सीद सादनम्। स इज्जनेन स
 विशा स जन्मना स पुत्रैर्वाजं भरते धना नृभिः। देवानां यः
 पितरमाविवांसति (५३)

श्रद्धामना हविषा ब्रह्मणस्पतिम्। स सुष्टुभा स ऋक्ता
 गुणेन वलः रुरोज फलिगः रवेण। बृहस्पतिरुस्रिया हव्यसूदः
 कनिक्रदद्वावंशतीरुदाजत्। मरुतो यद्ध वो दिवो या वः शर्म।
 अर्यमा याति वृषभस्तुविष्मान्दाता वसूनां पुरुहूतो अरहन्।
 सहस्राक्षो गोत्रभिद्वज्रबाहुरस्मासु देवो द्रविणं दधातु। ये
 तैर्यमन्ब्रह्मवो देवयानाः पन्थानो (५४)

राजन्दिव आचरन्ति। तेभिर्नो देव महि शर्म यच्छ शं न
 एधि द्विपदे शं चतुष्पदे। बुध्रादग्रमङ्गिरोभिर्गृणानो वि पर्वतस्य
 दृहितान्यैरत्। रुजद्रोधासि कृत्रिमाण्येषा सोमस्य ता मद
 इन्द्रश्चकार। बुध्रादग्रेण वि मिमाय मानैर्वज्रेण खान्यतृणन्नदीनाम्।
 वृथासृजत्पथिभिर्दीर्घयाथैः सोमस्य ता मद इन्द्रश्चकार। (५५)

प्र यो जज्ञे विद्वाः अस्य बन्धुं विश्वानि देवो जनिमा
 विवक्ति। ब्रह्म ब्रह्मण उज्जभार मध्यान्नीचादुच्चा स्वधयाऽभि प्र
 तस्थौ। महान्मही अस्तभायद्वि जातो द्याः सद्य पार्थिवं च रजः।

स बुध्रादाष्ट जनुषाभ्यग्रं बृहस्पतिर्देवता यस्य सम्राट्। बुध्राद्यो
अग्रमभ्यर्त्योजसा बृहस्पतिमा विवासन्ति देवाः। भिनद्धलं वि पुरो
दर्दरीति कनिऋदथ्सुवर्पो जिगाय॥ (५६)

[आदित्येभ्यो देवा वै मृत्योर्देवा वै सत्रमयम्णे प्रजापतेऽयस्मिंश्शत्प्रजापतिर्देवेभ्यो-
ऽन्नाद्यन्देवासुरास्तात्रजनो द्वौऽसि यन्नवमग्निं वै प्रजापतिर्वरुणाय या वामिन्द्रावरुणा सप्रलवच्चतुर्दश॥14॥
आदित्येभ्यस्त्वष्ट्ररस्मै दानकामा एवावरुन्धेऽग्निं वै सप्रलवथ्यद्वंश्चाशत्॥56॥ आदित्येभ्यः सुवर्पो जिगाय॥]

[युवं वीतमा विवासति पन्थानो दीर्घयाधैः सोमस्य ता मद् इन्द्रश्चकार देवा नवं च॥[१४]

]